

Nr 29.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m.; given Stockholms slott den 5 februari 1943.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels jämlikt § 87 regeringsformen antaga härvid fogat förslag till lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall;

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Förslag
till
Lag
om jämkning av arrendeavtal i vissa fall.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Har arrendator enligt arrendeavtal, som slutits före den 1 september 1940, åtagit sig att utgöra arrende till minst hälften genom avlämnande av mjölk eller smör, äge arrendatorn, därest arrendevillkoren på grund av rådande förhållanden befinnas för honom oskäligt tyngande, påfordra skälig jämkning av arrendet i vad det bestämts i nämnda produkter och avser år 1943.

2 §.

Har arrendator, som skall frånträda den arrenderade fastigheten under år 1943, enligt arrendeavtalet åtagit sig att vid frånträdadet avlämna viss myckenhet stråfoder eller annat jordbruksalster, äge arrendatorn, där brist förefinnes i den fastställda myckenheten på grund av omständigheter, till vilka han icke varit vållande, rätt att i skälig omfattning vinna befrielse från skyldighet att ersätta bristen.

3 §.

Kunna jordägaren och arrendatorn icke enas om den jämkning av arrendet, till vilken arrendatorn enligt 1 § är berättigad, eller om det sätt, varpå jämkningen må komma arrendatorn till godo, eller, i fall som avses i 2 §, om arrendatorns befrielse från ersättningsskyldighet gentemot jordägaren eller omfattningen därav, skall frågan avgöras av särskild nämnd. Sådan nämnd skall bestå av tre ledamöter och tillsättas för område, som Konungen bestämmer. En av ledamöterna, vilken tillika skall vara ordförande i nämnden, utses av Konungen. För varje hushållningssällskaps verksamhetsområde skola av länsstyrelsen utses två ledamöter, vilka skola tjänstgöra i nämnden vid behandling av ärende angående arrendeavtal rörande fastighet inom det område för vilket de utsetts. Den ene av dessa ledamöter skall vara ägare av jordbruksfastighet och den andre arrendera sådan fastighet. För ordföranden och varje ledamot förordnas en suppleant. Har inom nämnden var röstande sin mening och kunna ej två meningar sammanjämkas, gäller ordförandens.

Vill arrendator påkalla nämndens prövning av tvist som avses i denna lag, skall han vid äventyr av talans förlust bevisligen därom hava underrättat jordägaren före utgången av år 1943.

Mot nämndens beslut må talan icke föras.

4 §.

Där ej annorlunda mellan jordägaren och arrendatorn åsämjes, må den jämkning av arrendet, till vilken arrendatorn enligt 1 § är berättigad, icke utan synnerliga skäl av nämnden bestämmas på sådant sätt, att därigenom arrendet i vad det bestämts i mjölk eller smör nedsättes för den tid jämkningen avser med mer än två tredjedelar av prisstegringen efter den 14 mars 1940 å nämnda produkter.

Befrielse från skyldighet att ersätta sådan brist som avses i 2 § må ej mot jordägarens bestridande utan synnerliga skäl medgivas till större del än två tredjedelar av bristen.

5 §.

Ersättning till nämndens ordförande och ledamöter skall bestämmas enligt de grunder som Konungen fastställer. Ersättningen till ordföranden gäldas av allmänna medel.

6 §.

Av nämnden meddelad dom gånge efter överexekutors förordnande i verket lika som domstols lagakraftägande dom.

7 §.

Utöver vad i 3—5 §§ är stadgat skola beträffande nämnden bestämmelserna i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

8 §.

Erfordras för tillämpning av denna lag ytterligare föreskrifter, skola de meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 januari 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp.

Enligt lagen den 6 mars 1942 (nr 72) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall kunde arrendator påfordra skälig jämkning i arrendeavtal under förutsättning att detta slutits före den 1 september 1940 och arrendatorn däri åtagit sig att utgöra arrendet till minst hälften genom avlämnande av mjölk, smör eller annat jordbruksalster. Sådan jämkning kunde ock äga rum, därest i före sistnämnda dag slutet arrendeavtal rörande fastighet, som icke tillhörde kronan eller vore anslagen till ecklesiastikt ändamål, arrendet till minst hälften utsatts i jordbruksalster att lösas med penningar efter senast fastställda pris enligt litt. A i länets markegångstaxa eller enligt annan jämförlig värdesättning. Såsom förutsättning för att jämkning som här avses skulle kunna ske fordrades tillika, att arrendevillkoren på grund av rådande förhållanden befundes för arrendatorn oskäligt tyngande. Jämkningsen kunde endast avse det i jordbruksalster bestämda arrendet såvitt anginge, då arrendet skulle utgöras genom avlämnande av jordbruksalster, tiden från och med den 14 mars 1941 till och med den 31 december 1942 och, då arrendet utsatts i jordbruksalster att lösas med penningar, tiden från och med den 14 mars 1941 till den 14 mars 1942 (1 §).

I 2 § av lagen stadgades, att, därest arrendator, som skulle frånträda den arrenderade fastigheten under år 1942, enligt arrendeavtalet åtagit sig att vid frånträdadet avlämna viss myckenhet stråfoder eller annat jordbruksalster, arrendatorn skulle äga, där brist förefanns i den fastställda myckenheten på grund av omständigheter, till vilka han icke varit vållande, rätt att i skälig omfattning vinna befrielse från skyldighet att ersätta bristen. Lagens 3 § upptog föreskrifter rörande förfarandet, för den händelse jordägaren och arrendatorn icke kunde enas om den jämkning av arrendet, till vilken arrendatorn enligt 1 § vore berättigad, eller om det sätt, varpå jämkningen skulle komma arrendatorn till godo, eller, i fall som avsåges i 2 §, om arrendatorns befrielse från ersättningskyldighet gentemot jordägaren eller omfattningen därav. I dylika fall skulle frågan avgöras av en särskild nämnd. Sådan

nämnd skulle bestå av tre personer och tillsättas för område, som Kungl. Maj:t ägde bestämma. En av ledamöterna, vilken tillika skulle vara ordförande i nämnden, skulle utses av Kungl. Maj:t. För varje hushållningssällskaps verksamhetsområde skulle av länsstyrelsen utses två ledamöter, vilka skulle tjänstgöra i nämnden vid behandling av ärende angående arrendeavtal rörande fastighet inom det område, för vilket de utsetts. Den ene av dessa ledamöter skulle vara ägare av jordbruksfastighet och den andre arrendera sådan fastighet. För ordföranden och varje ledamot skulle förordnas en suppleant. Ville arrendator påkalla nämndens prövning av tvist som avsåges i lagen, skulle han vid äventyr av talans förlust bevisligen därom hava underrättat jordägaren före utgången av år 1942. Mot nämndens beslut kunde talan icke föras (3 §).

Där ej annorlunda mellan jordägaren och arrendatorn åsämjdes, kunde den jämkning av det i jordbruksalster bestämda arrendet, till vilken arrendatorn enligt 1 § vore berättigad, icke utan synnerliga skäl av nämnden bestämmas på sådant sätt, att därigenom arrendet för den tid jämkningen avsåge nedsattes med mer än två tredjedelar av prisstegringen å ifrågakomna jordbruksalster efter den 14 mars 1940. Befrielse från skyldighet att ersätta sådan brist som avsåges i 2 § kunde ej mot jordägarens bestridande utan synnerliga skäl medgivas till större del än två tredjedelar av bristen (4 §).

Ersättning till nämndens ordförande och ledamöter skulle bestämmas enligt de grunder som Kungl. Maj:t fastställde. Ersättningen till ordföranden skulle gäldas av allmänna medel (5 §).

Av nämnden meddelad dom skulle efter överexekutors förordnande gå i verket lika som domstols lagakraftägande dom (6 §). Utöver vad i 3—5 §§ stadgats skulle beträffande nämnden bestämmelserna i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän i tillämpliga delar lända till efterrättelse (7 §). Kungl. Maj:t ägde meddela för lagens tillämpning erforderliga föreskrifter (8 §).

I kungörelse den 6 mars 1942 (nr 73) ha upptagits bestämmelser angående nämnd, som avsåges i ifrågavarande lag. Enligt kungörelsen skulle finnas fem nämnder.

För täckande av kostnaderna för de i lagen omförmälda nämnderna anvisades under anslagstiteln Kostnader i samband med jämkning av vissa arrendeavtal å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

För att vinna upplysning rörande verkningarna av förutberörda lagstiftning samt för att erhålla grundval för bedömande av frågan huruvida lagstiftning av motsvarande innehåll alltjämt erfordrades ha utlåtanden infordrats från dels ordförandena i de i 3 § av lagen omförmälda nämnderna dels ock lantbruksstyrelsen. Yttranden ha även inkommit från Sveriges lantbruksförbund och riksförbundet landsbygdens folk (RLF). I samtliga yttranden med undantag av ett har tillstyrkts en förlängning av ifrågavarande lagstiftning. Det yttrande, vari förlängning av lagen icke förordats, har avgivits av *häradsövdingen F. Rudewall*, vilken är ordförande i nämnden för

Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Såsom skäl för denna ståndpunkt har anförts, att inom detta område någon tillämpning av lagen icke påkallats. Ur de inkomna yttrandena må i övrigt här återgivas följande.

Revisionssekreteraren O. Hesselgren, vilken är ordförande i den nämnd, som handhar ärenden från Stockholms stad och län samt Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Gotlands län, har i skrivelse den 1 oktober 1942 yttrat.

Intill den 1 oktober 1942 ha tre mål handlagts av nämnden. I samtliga målen var fråga om jämkning av mjölkarrende. Två av målen avgjordes av nämnden, det tredje blev förlikat genom nämndens medverkan. I de av nämnden avgjorda målen medgavs arrendatorn nedsättning av arrendet med inemot två tredjedelar av prisstegringen å mjölk efter den 14 mars 1940. I det förlikta målet vann arrendatorn nedsättning av arrendet med omkring hela prisstegringen. I ett av de mål, som avgjorts av nämnden, var fråga jämväl om rätt för arrendatorn att vinna befrielse från skyldighet att ersätta stråfoderbrist. Nämnden medgav dylik befrielse till omkring två tredjedelar av bristen. Skörden hade i stor utsträckning drabbats av hagelskada.

Att på grundval av den begränsade erfarenhet, som för närvarande förvärvats på området, avge ett bestämt uttalande om lagens verkningar synes vanskligt. Emellertid har utredningen i de behandlade målen tydligt givit vid handen, att mjölkarrenden, varom avtal slutits före den 1 september 1940, på grund av olika omständigheter, som icke kunnat förutses vid arrendeavtalens ingående — såsom missväxt och avsevärt stegrade produktionskostnader — i stor utsträckning måste ha blivit för arrendatorerna oskäligt tyngande. Inom nämnden ha ej heller rått delade meningar därom, att det såsom förhållandena gestaltat sig skulle ha varit mycket olyckligt, om möjlighet ej tillskapats att på laglig väg kunna lätta arrendatorernas börd. Under de utredningar, som företagits i anledning av de inkomna målen, har ock framgått, att i åtskilliga fall jordägaren på grund av förefintligheten av ifrågasvarande lagstiftning ansett sig böra frivilligt gå med på en jämkning av arrendevillkoren till förmån för arrendatorn. I anslutning till det anförda skulle man våga det uttalandet, att lagen haft övervägande gynnsamma verkningar.

Vidkommande behovet av en förlängning av lagen må framhållas, att nämnden vid målens bedömande ansett sig böra fästa särskilt avseende vid den betydande stegring av produktionskostnaderna inom jordbruket, som under de senaste åren inträffat, och vilken stegring jordägare och arrendatorer, som under tiden innan den egentliga prisstegringen började göra sig märkbar slutit arrendeavtal för flera år framåt, då icke kunnat taga i betraktande. Då någon sänkning av de höga produktionskostnaderna icke kan antagas inträffa ännu på länge, torde det vara påkallat, att låta de gällande bestämmelserna om jämkning av arrendeavtal fortbestå även under år 1943. Behov av lagens förlängning synes alltså föreligga.

Häradshövdingen N. Wihlborg, ordförande i den nämnd som handlägger ärenden från Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län, har i skrivelse den 28 oktober 1942 anförte följande.

Fråga om jämkning av arrendeavtal har hänskjutits till nämnden endast i fem fall, därav ett beträffande en arrendefastighet i Jönköpings län och fyra beträffande arrendefastigheter i Kalmar län. I samtliga fallen har viss jämkning av arrendeavtalen medgivits.

Härutöver ha från arrendatorer, dock icke till något större antal, inkommit förfrågningar om lagens innebörd m. m. Sedan dessa förfrågningar besvarats, ha vederbörande ej vidare hörts av, vilket kan antagas ha berott på att frivillig överenskommelse angående jämkning av arrendeavtalen kommit till stånd. Det torde kunna förutsättas att den ifrågavarande lagens verkningar varit icke obetydligt vidsträcktare än vad antalet utav arrendenämnden behandlade fall utvisar.

Lagen har motiverats, såvitt angår de s. k. mjölkarrendena, dels av den stegring av mjölkpriserna, som inträtt efter den 1 september 1940, och dels av det dåliga skördeutfallet, särskilt i fråga om stråfoderskörden, under åren 1940 och 1941 och, såvitt angår de s. k. persedelarrendena, huvudsakligen av sistnämnda omständighet, men dock även i viss mån av den allmänna prisstegringen å jordbruksalster, varjämte för båda slagen av arrende åberopats jämväl de efter krigsutbrottet ökade produktionskostnaderna. Av de sålunda anförda motiven för lagstiftningen i fråga kvarstå alljämt prisstegringen och de ökade produktionskostnaderna, varemot det är en känd sak att skördeutfallet 1942 i allmänhet blivit icke obetydligt bättre än under de närmast föregående två åren. Det synes emellertid icke saknas fog för ett antagande, att ett naturaarrende, som grundar sig å avtal slutet före den 1 september 1940, med hänsyn till den inträdda prisstegringen även under kommande år kan bli för arrendatorn så pass tyngande, att en jämkning av arrendet fortfarande kan vara av förhållandena betingad. Det förbättrade skördeutfallet innevarande år torde icke i och för sig kunna åberopas såsom tillräckligt skäl för att en sådan jämkning i enlighet med de i lagen den 6 mars 1942 fastställda grunderna är obehövlig.

Häradshövdingen G. Eksell, ordförande i nämnden för Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs och Skaraborgs län, har i skrivelse den 3 oktober 1942 uttalat i huvudsak följande.

I Skaraborgs län ha hittills 39 mål handlagts och avgjorts, 4 mål äro i vederbörlig ordning anhängiggjorda och komma att handläggas inom den närmaste framtiden, varjämte en del förfrågningar fortfarande förekomma och möjligen kunna föranleda ytterligare mål. I Älvsborgs län har endast ett mål handlagts och ett skall handläggas den 5 oktober 1942. Enligt utsago avvaktas utgången av detta senare mål av ett flertal arrendatorer, som eventuellt komma att anhängiggöra talan. I Göteborgs och Bohus län har intet mål förekommit, ej heller någon förfrågan under hand. De avgjorda målen ha avsett jämkning av mjölkarrende med undantag av 2 mål, som avsett befrielse från skyldigheten att avlämna stråfoder, och 2 mål, som avsett såväl jämkning av mjölkarrende som befrielse från skyldigheten att lämna stråfoder. I målen om jämkning av mjölkarrenden har dylik jämkning föreskrivits i alla mål utom fyra. Jämkning av skyldigheten att lämna stråfoder har föreskrivits i tre fall men ogillats i ett.

Angående lagens verkningar må framhållas, att den uppenbarligen varit av avsevärd betydelse och nytta i Skaraborgs län. Detta framgår ej endast av antalet handlagda mål. Förefintligheten av lagen och kännedom om utgången av handlagda mål ha dessutom med all sannolikhet åstadkommit frivillig uppgörelse mellan en hel del jordägare och arrendatorer. Detta styrkes även därav, att antalet förfrågningar och utlämnade anmälningsblanketter vida överstigit antalet anhängiggjorda mål.

Angående behovet av lagens förlängning må framhållas att de faktorer, som föranlett ifrågavarande lagstiftning, ha utgjorts av 1940 och 1941 års dåliga skördar och den samtidigt inträdda prisstegringen på jordbruksprodukter. De

arrendatorer, som lämna sitt arrende huvudsakligen i mjölk eller andra jordbruksprodukter, hade kommit i en ofta ohållbar situation. Samtidigt som prisstegringen haft till följd, att deras arrende, omräknat i penningar, väsentligt blivit höjt och ofta framstått såsom oskäligt högt i förhållande till kontantarrendena, hade de genom foderbristen endast med svårighet kunnat prestera den för arrendet erforderliga mjölmängden. Understundom måste de utfylla bristen med kontant ersättning, beräknad efter det förhöjda mjölkpriset. Då dessa arrendatorers ställning sålunda blivit väsentligt försämrad såväl absolut som i relation till kontantarrendena har genom ifrågavarande lag möjlighet beretts till en jämkning av arrendevillkoren, så att ej följderna av prisstegringen och foderbristen helt skulle drabba arrendatorerna. För frågan om lagen bör förlängas, bör det vara avgörande, om nämnda faktorer fortfarande bestå. Det är uppenbart, att 1942 års skörd bereder arrendatorerna väsentligt större möjligheter att producera för arrendet erforderlig mjölk än fallet varit under de två föregående åren. Men man torde dock icke kunna bortse från, att till följd av den utomordentliga påfrestning, som under de föregående åren förekommit på sedvanliga förråd och på kreatursbesättningarna, som fått reduceras på grund av foderbristen, ävensom till följd av jordbrukarnas leveransskyldighet till staten, brist på kraftfoder m. m., svårigheter fortfarande kunna föreligga för arrendatorerna att producera den mjölmängd, som de skäligen kunde räkna med vid den tidpunkt, då avtalen ingingos. Även om den faktor, som foderbristen utgjort, förminskats för tillfället, kan den dock inte anses eliminerad. Den andra faktorn, prisstegringen å mjölk, kvarstår helt. Härtill kommer prisstegringen på jordbrukets omkostnader, som drabbar arrendatorn men icke jordägaren. Visserligen erhåller arrendatorn i viss mån compensation genom den allmänna prisstegringen å jordbruksprodukter, i den mån han har sådana att avyttra. Men hans möjligheter att tillgodogöra sig denna prisstegring reduceras ju väsentligen genom skyldigheten att lämna mjölk i arrende.

På grund av anförda omständigheter synes det önskvärt, att möjlighet fortfarande beredes arrendator med mjölkarrende att erhålla jämkning i arrendevillkor, som få anses för honom särskilt betungande. Visserligen kan det förväntas, att förutsättningarna för dylik jämkning under den närmaste tiden icke komma att föreligga i samma omfattning som hittills under lagens tillämplighetstid. Men med hänsyn till de onormala och labila förhållandena torde dock möjlighet till jämkning av arrende, som huvudsakligen erlagges i mjölk eller andra jordbruksprodukter, fortfarande hållas öppen.

Beträffande skyldigheten att vid frånträdet av arrende avlämna stråfoder, så är det av förut berörda skäl, de senaste årens höggradiga foderbrist och statsleveranserna, uppenbart, att stora svårigheter, mycket ofta omöjlighet, komma att föreligga för arrendatorerna att vid frånträdet avlämna i avtalet föreskriven mängd stråfoder. Det kan härvid bliva fråga om avsevärda kvantiteter och det måste ofta framstå såsom obilligt, att arrendatorn skall för bristen lämna kontant ersättning efter vid frånträdet gällande priser, vida överstigande det vid tillträdet gällande värdet. Här måste en jämkning kunna ske i avtalets bestämmelser.

På angivna skäl förordas, att lagen i dess helhet förlänges.

Häradsövdingen I. Hessius, ordförande i nämnden för Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län, har i skrivelse den 2 oktober 1942 i huvudsak framhållit följande.

Antalet arrendeavtal, i vilka jämkning påyrkats inom Värmlands m. fl. län uppgår icke till mer än fyra, ett i Värmlands län, två i Örebro län och ett i

Västmanlands län. Av dessa fyra fall har ett avvisats, enär de i lagen angivna förutsättningarna för jämkning icke föreläge, ett icke fullföljts, enligt vad som kommit till nämndens kännedom, på grund av uppgörelse mellan parterna, samt två hänskjutits till nämnden.

Även om antalet arrendeavtal, däri jämkning påfordrats, sålunda är ringa, torde man därav icke få draga den slutsatsen, att lagen varit utan verkan. Enligt vad från lantbrukarehåll erfarits har lagens existens varit allmänt bekant på landsbygden och enbart detta förhållande har i många fall föranlett en frivillig jämkning av gällande arrendeavtal. I det fåtal fall då nämnden varit i kontakt med jordägarna ha dessa icke haft något att i princip invända mot det berättigade intresse, som legat till grund för lagen utan tvisten har allenast rört sig om hur stor jämkningen skulle bliva. Uppenbart är också, att statsmakterna under nu rådande utomordentliga förhållanden icke kunna lämna avtalsförhållandena inom ett för hela landet så livsviktigt produktionsområde utan statlig reglering. Särskilt må härvidlag beaktas, att en arrendator på grund av förfogandelagen kan åläggas en ofta mycket betungande leverans av jordbruksprodukter till det allmänna. Skulle möjligheten till jämkning av så kallade mjölk- och persedelarrenden icke finnas, skulle en arrendator i dylikt fall befinna sig i ett synnerligen ogynnsamt läge, som — till skada för landets försörjning — skulle komma att menligt inverka på möjligheten för honom att fullgöra leveransskyldigheten till det allmänna.

Av vad sålunda anförts måste anses framgå att ifrågavarande lag i sina verkningar motsvarat de förväntningar, som knutits till densamma vid dess tillkomst, samt att — även om tveksamhet om dess berättigande under förarbetena till lagen kunnat uttalas — numera ett bestämt behov av lagens förlängning förefinnes.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande den 3 november 1942 uttalat bland annat följande.

Med hänsyn till den förbättring av skördeutfallet, som år 1942 uppvisat, har enligt lantbruksstyrelsens mening skördeutfallet såsom skäl för en lagstiftning av ifrågavarande slag minskat i betydelse. Dock torde skördeutfallet alltjämt, särskilt för vissa landsändars vidkommande, böra tillmätas vikt härvidlag. Då därjämte jordbrukets produktionskostnader synas alltjämt vara i betydande utsträckning förhöjda på grund av krisförhållandena, torde behov av en förlängd giltighet av ifrågavarande lags bestämmelser få anses föreligga. Lantbruksstyrelsen föreslår, att en förlängning med ett år måtte genomföras.

I betraktande av att innevarande år uppvisat ett förbättrat skörderesultat synes böra övervägas, huruvida icke vid en förlängning av giltigheten av lagens bestämmelser i enlighet med vad nu ifrågasatts en viss nedsättning borde företagas i fråga om den grad, i vilken jämkning av arrendeavtal och befrielse från skyldighet att ersätta brist, varom omförmåles i 2 § nämnda lag, utan synnerliga skäl högst må förekomma i fall, som avses i 4 §. Sådan jämkning respektive befrielse som nu må avse högst två tredjedelar av pristegringen å ifrågakomna jordbruksalster efter den 14 mars 1940 respektive av bristen, bör enligt lantbruksstyrelsens mening i samband med en förlängning med ett år begränsas till att avse högst hälften av ifrågavarande pristegring respektive brist.

Riksförbundet landsbyggdens folk har anförts, att på grund av den erfarenhet, förbundet vunnit vid handläggning av ett flertal arrende frågor, förbun-

det ansåge sig på det livligaste böra tillstyrka, att lagen förlängdes, enär de arrendatorer, vilka skulle betala sina arrenden delvis in natura eller med i pengar omräknade naturaprodukter, allt fortfarande stode i en betydligt sämre ställning än arrendatorer med uteslutande kontantarrenden. I anslutning härtill har förbundet även framhållit, att den nuvarande lagen icke gäve alla typer av arrenden ett fullt likvärdigt stöd. Arrendatorer med mjölkarrenden hade fortfarande en mycket besvärlig ställning. Om man beräknade, att förordningen skulle ge dessa arrendatorer lika mycket stöd som dem, vilka erlade sina arrenden till hälften i kontanter och till hälften i andra naturaprodukter än mjölk, borde den stipulerade maximala nedsättningen i arrendet, $\frac{2}{3}$ av prisstegringen, för arrendatorer med mjölkarrende höjas till minst $\frac{3}{4}$.

Departements-
chefen.

Av de inhämtade yttrandena får anses framgå, att lagstiftningen om jämkning av arrendeavtal varit till stort gagn och verksamt bidragit att lindra de svårigheter, som under kristiden uppstått för ett stort antal arrendatorer med avseende å fullgörande av arrendeavtal som lagstiftningen avser. Visserligen har, såsom framgår av yttrandena från ordförandena i de nämnder, som handlägga ärenden rörande jämkning av arrendeavtal, antalet anhängiggjorda ärenden hos nämnderna med undantag för den nämnd, som handhar ärenden från Skaraborgs län, varit förhållandevis ringa, men å andra sidan torde, såsom ock i allmänhet framhållits av ordförandena, lagens blotta tillvaro ha medfört, att de förhållanden lagen avser att reglera blivit ordnade på frivillighetens väg genom överenskommelser mellan jordägare och arrendatorer.

Beträffande spørsmålet huruvida ifrågavarande lagstiftning, vilken endast avser såvitt angår de fall, då arrendet skall utgöras genom avlämnande av jordbruksalster, tiden från och med den 14 mars 1941 till och med den 31 december 1942 och vad angår de fall, då arrendet utsatts i jordbruksalster att lösas med penningar, tiden från och med den 14 mars 1941 till den 14 mars 1942, skall givas giltighet under ytterligare ett år, har denna fråga i så gott som samtliga yttranden besvarats jakande. Endast ordföranden i nämnden för de norrländska länen har, med hänsyn till att inom dessa län icke synas förekomma arrenden av ifrågavarande slag, intagit en annan ståndpunkt i frågan. Vid remiss till lagrådet av 1942 års lagförslag åberopade jag som skäl för lagstiftningen i främsta rummet de dåliga skörderesultaten under åren 1940 och 1941 samt den stora stegringen i produktionskostnaderna för jordbrukets produkter. I fråga om skördeutfallet har detta för löpande produktionsår blivit avsevärt bättre än för de två tidigare åren. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas huruvida en lagstiftning av ifrågavarande innehåll alltså är av behovet påkallad. I sådana fall där arrendatorn förbundet sig att utgöra arrendet till minst hälften genom avlämnande av mjölk eller smör synes mig ett dylikt behov otvivelaktigt vara för handen. Dessa arrendatorer ha nämligen till följd av att mjölkproduktionen alltså ligger betydligt under den normala nivån icke kommit i ett så förbättrat läge genom det ökade skördeutbytet, att det kan anses försvarligt att

nu borttaga den möjlighet att få till stånd en jämkning av arrendet, som genom förevarande lagstiftning öppnats för dem. Det torde jämväl böra beaktas, att prishöjningarna för jordbruksprodukterna endast hänföra sig till den efter år 1939 inträdda direkta produktionskostnadsstegringen, däri inbegripen den ökade ersättning för eget arbete, som tillkommit jordbrukets utövare. Vid beräkningarna har sålunda hänsyn icke tagits till ökade kapitalkostnader. I viss utsträckning kunna nu anförda skäl åberopas för en förlängning av ifrågavarande lagstiftning även i vad densamma gäller arrendatorer, som ha arrendet till minst hälften utsatt i jordbruksalster att lösas med penningar efter senast fastställda pris enligt litt. A i länets markgångstaxa eller enligt annan därmed jämförlig värdesättning. Emellertid torde genom det senaste årets skördeutfall dessa arrendatorers ekonomiska läge ha förbättrats i sådan grad att tillräckliga skäl knappast torde kunna åberopas för att beträffande dem utsträcka lagstiftningens tillämpning under ytterligare ett år.

Bestämmelserna i 2 § i ifrågavarande lag torde, med hänsyn till de regleringar som för närvarande gälla på jordbrukets område böra givas förlängd giltighet.

I fråga om storleken av den jämkning som enligt vad jag förut förordat bör kunna medgivas torde denna, där jordägaren och arrendatorn ej anorlunda åsämjas, icke utan synnerliga skäl böra bestämmas på sådant sätt att arrendet nedsättes med mer än två tredjedelar av prisstegringen efter den 14 mars 1940 å ifrågakomna jordbruksalster. Att såsom i ett yttrande ifrågasatts i fortsättningen medgiva en längre gående jämkning torde näppe- ligen kunna anses motiverat. Tillräckliga skäl torde å andra sidan ej föreligga att, på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit, skärpa de i 1942 års lagstiftning upptagna jämkningsreglerna. Den nya lag, som jag sålunda förordar, bör med de jämkningar, som påkallas av den begränsning jag tidigare föreslagit i dess tillämplighet och med hänsyn till dess giltighetstid, i huvudsak erhålla samma innehåll som 1942 års lag. I enlighet med det anförda har inom jordbruksdepartementet uppgjorts förslag till *lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall*.

Till täckande av kostnaderna för nämnderna torde för nästa budgetår å riksstaten under nionde huvudtiteln böra anvisas ett anslag av 10,000 kronor. Med hänsyn till svårigheterna att beräkna medelsåtgången torde anslaget böra erhålla förslagsanslags natur.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över lagförslaget av lydelse *bilaga*¹ till detta protokoll utvisar måtte för det i § 87 rege- ringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:st Konungen.

Ur protokollet:

Richard Jobson.

¹ Denna bilaga, som bortsett från vissa smärre jämkningar av formell natur är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 februari 1943.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 januari 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i jordbruksdepartementet hovrättsrådet B. Falenius.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, lagrådets den 3 februari 1943 avgivna utlåtande över det den 15 januari 1943 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall*.

Föredraganden anför:

Lagförslaget har av lagrådet lämnats utan erinran.

Vissa mindre jämkningar av redaktionell natur ha vidtagits i lagförslaget.

Såsom framgår av vad jag anfört i samband med remissen av förslaget till lagrådet torde till täckande av statens kostnader för det i lagförslaget omnämnda nämnds förfarandet under nionde huvudtiteln å riksstaten för nästa budgetår böra anvisas ett förslagsanslag å 10,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda och i förenämnda statsrådsprotokoll för den 15 januari 1943 anförts hemställer jag

dels att förenämnda lagförslag måtte jämlikt § 87 rege-
ringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till an-
tagande;

dels ock att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till
Kostnader i samband med jämkning av vissa arrendeavtal
för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under nionde huvud-
titeln anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 10,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter
biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen,
att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll
utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Hårdén.

